

всебічний розвиток дитини як особистості, її нахилів, здібностей, талантів, трудову підготовку, професійне самовизначення, формування загальнолюдської моралі, засвоєння визначеного суспільними, мовними, національно-культурними потребами обсягу знань про природу, людину, суспільство і виробництво, екологічне виховання, фізичне вдосконалення.

Висновки. Одним з основних завдань сьогодення є створення в кожному навчально-виховному закладі відповідних умов для розвитку фізично та психічно здорової особистості, запобігати пияцтву, наркоманії, насильству, іншим асоціальним явищам, що негативно впливають на здоров'я людини. Це означає, що в закладах освіти має бути побудований такий навчально-виховний процес, який би забезпечував тривалий і цілісний виховний вплив на учнів.

Підвищення ефективності превентивного виховання можливе лише за умови забезпечення цілісної системи виховних впливів на неповнолітніх, підвищення теоретичного та методичного рівня знань педагогів і батьків із питань запобігання девіантній поведінці, налагодження зв'язків з громадськістю та залучення їх до виховання підростаючого покоління. Перші кроки у світ правопорушень дитина зазвичай робить у молодшому шкільному віці. Дуже важливо вчасно це помітити і попередити.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Законодавство України у сфері освіти та професійного навчання / Верховна Рада України ; Комітет з питань науки і освіти; упор. Б. Г. Чижевський, В. П. Головінов, Є. В. Красняков, М. М. Шевченко. – К. : Парламентське видавництво, 2013. – 376 с.
2. Красняков Є. Державна політика у сфері позашкільної освіти: сучасний стан та перспективи вдосконалення / Є. Красняков // Рідна школа. – 2014. – № 4-5. – С. 17–20.

3. Оржеховська В. М. Взаємодія навчального закладу і сім'ї: стратегії, технології, моделі / В. М. Оржеховська, В. І. Кириченко, Г. Г. Ковганич. – Х. : Точка, 2007. – С. 25.

4. Оржеховська В. М. Превентивна педагогіка : навчальний посібник / В. М. Оржеховська, О. І. Пилипенко. – Черкаси : Вид. Чабаненко Ю., 2007. – С. 11.

5. Приходько В. М. Підготовка майбутніх педагогів до превентивного виховання дітей із неблагополучних сімей : науково-методичний посібник / В. М. Приходько. – Запоріжжя : Прем'єр, 2006. – С. 20.

6. Рондяк Л. Здоровый образ жизни как компонент культуры жизненного самоопределения личности / Л. Рондяк // Современные подходы к продвижению здоровья : материалы Междунар. науч.-практ. конф. (Гомель, 2006 г.). – Гомель, 2006. – С. 121–124.

7. Рондяк Л. Особистісна парадигма у змісті дошкільної і початкової освіти: психологічний аспект / Л. Рондяк // Психолого-педагогічні основи наступності й перспективності у навчально-виховній роботі між дошкільними закладами, сім'єю та початковою школою : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (Дрогобич, 1999 р.). – Дрогобич, 1999. – С. 14–16.

8. Середюк Г. М. Педагогічний пошук класного керівника / Г. М. Середюк. – Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2010. – Ч. 2. – 184 с.

9. Словник основних термінів і понять з превентивного виховання / за заг. ред. В. М. Оржеховської. – Тернопіль : Терно-граф, 2007. – С. 139.

10. Указ Президента України «Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2012 року» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.president.gov.ua/ru/wosgyute/15828.html>.

11. Фіцула М. М. Педагогічні проблеми перевиховання учнів / М. М. Фіцула. – Вид. 2-ге, доповн. і перероб. – Тернопіль, 1999. – 141 с.

Дата надходження до редакції: 29.02.2016 р.

УДК 378.046.4

Вікторія САВЧЕНКО,
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри виховання та культури здоров'я
Дніпропетровського ОІППО

ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ: ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ, МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ

У статті доведена необхідність застосування інноваційних технологій навчання в системі післядипломної педагогічної освіти. Експериментально перевірена ефективність запровадження інноваційних методик викладання на курсах підвищення кваліфікації вчителів фізичної культури та вчи-

телів початкових класів, які викладають фізичну культуру. Розкрито особливості використання інноваційних методик викладання фізичної культури в початкових класах.

Ключові слова: інноваційний підхід, фізична культура.

В статті доказана необхідність застосування інноваційних технологій навчання в системі післядипломної педагогічної освіти. Експериментально перевірено ефективність впровадження інноваційних методик навчання на курсах підвищення кваліфікації учителів фізичної культури та учителів початкових класів, які викладають фізичну культуру. Розкрито особливості застосування інноваційних методик навчання фізичної культури в початкових класах.

Ключові слова: інноваційний підхід, фізична культура.

The paper demonstrated the need for innovative technologies in the system of postgraduate education. Experimentally verified the effectiveness of the introduction of innovative teaching methods in courses for teachers of physical education and elementary school teachers who teach physical education. The features of the innovative teaching methods of physical training in primary school.

Key words: innovation, physical culture.

Постановка проблеми. Створення нових інноваційних підходів пов'язане зі змістом навчального процесу, послідовністю засвоєння базових знань, умінь і навичок, раціональними засобами засвоєння навчальної інформації, дидактичним спілкуванням викладача і слухача.

До створення оригінальних проєктів і технологій у системі післядипломної педагогічної освіти призвели пошуки вдосконалення навчально-виховного процесу. В умовах розбудови національної системи загальної середньої освіти важливого значення набуває інноваційна діяльність загальноосвітніх навчальних закладів, що характеризується системним експериментуванням, апробацією, а також застосуванням інновацій (нововведень) в освітньому процесі.

Система післядипломної педагогічної освіти враховує весь комплекс змін в освіті: інтенсифікацію навчально-виховного процесу, новий зміст і форми його організації, соціокультурну і ціннісну переорієнтацію освіти, а отже, потребує пошуку науково обґрунтованих підходів до організації навчального процесу.

Аналіз наукових досліджень та публікацій. Потреба в розробці та впровадженні в практику сучасних інноваційних підходів у систему післядипломної педагогічної освіти вчителів фізичної культури, які викладають у початкових класах, обумовлена тим, що в Україні впродовж останнього часу чітко визначилася негативна тенденція погіршення здоров'я підростаючого покоління. Так, ряд дослідників (Г. Л. Апанасенко, А. І. Ільченко, О. С. Куц, А. С. Ровний, А. Antonovsky) означеної проблеми вказують на те, що 70-80% учнів загальноосвітніх шкіл не лише мають низький рівень розвитку рухових здібностей, а й певні відхилення в стані здоров'я.

Зміни, що відбуваються сьогодні в освіті України, зумовлюють створення адекватних соціально-педагогічних умов, вимагають проєктування і впровадження нової моделі навчання, розробки і практичної реалізації інноваційних технологій навчання з фізичної культури [1; 2].

Інноваційні технології навчання в системі післядипломної педагогічної освіти з фізичного вихо-

вання і традиційні форми підвищення кваліфікації вчителів мають суттєві відмінності. Зокрема, традиційне навчання більш орієнтоване на правильну відповідь і за своєю сутністю є формою передавання інформації та засвоєння знань. Натомість інноваційні технології навчання в системі післядипломної педагогічної освіти з фізичного виховання перш за все спрямовані на пошук. На відміну від традиційних, інноваційні технології навчання ініціалізують увесь потенціал учнів: рівень та обсяг їх компетентностей, самостійність, здатність до прийняття рішень та взаємодії тощо [3, с. 34].

Інноваційні підходи до системи післядипломної педагогічної освіти в галузі фізичного виховання вирішують наступні завдання:

- визначення перспективних напрямків підготовки й перепідготовки кадрів у галузі фізичного виховання та спорту, здоров'я людини;
- інтенсифікація навчального процесу, створення спадкоємних науково-методичних основ навчання;
- удосконалення наукової організації та методичного забезпечення навчально-виховного процесу, поширення передових форм і методів навчання;
- удосконалення змісту освіти й напрямків підготовки відповідно до професійних потреб;
- поглиблення інтеграції фізкультурно-спортивної освіти, науки та виробництва.

Відомо, що наявна сьогодні система фізичного виховання в навчальних закладах не сприяє гармонійному розвитку молодших школярів. Лише впровадження в загальноосвітніх навчальних закладах новітніх оздоровчих технологій дозволить покращити стан фізичного та психічного здоров'я дітей. Розробка і впровадження інноваційних технологій навчання, оздоровчих занять зі школярами є одним із актуальних проблем сучасного фізичного виховання [4, с. 3].

Зміни, що відбуватимуться в системі фізичного виховання, повинні стосуватися не лише кількісних її сторін, а й якісного покращення змісту, організації обов'язкових та теоретичних уроків, фізкультурно-оздоровчих і спортивно-масових заходів.

Мета статті – науково обґрунтувати інноваційні підходи в системі підвищення кваліфікації вчителів фізичної культури в початковій школі.

Виклад основного матеріалу. Для підвищення ефективності навчального плану в системі підвищення кваліфікації вчителів фізичної культури початкових класів нами були запропоновані наступні інтерактивні методи навчання: інформаційні повідомлення, міні-лекції, «мозковий штурм», аналіз історій та ситуацій, інтерактивні презентації, рольові ігри, запитання та відповіді, дебати, рухливі ігри. Використання означених методів у навчальному процесі обумовлено метою, завданнями, специфікою запропонованої теми, які забезпечують високий рівень знань, необхідних навичок і вмінь учителів фізичної культури. Основними формами роботи при цьому є групова, індивідуальна та робота в парах.

Нами застосовувалися методи, які були спрямовані на стимуляцію взаємодії слухачів у ході групової роботи та орієнтовані на їх активність під час динамічного навчального процесу.

Заняття проходили у вигляді тренінгу і включали наступні етапи:

I. Вступна частина: знайомство учасників, виявлення очікувань від курсів, встановлення правил роботи під час тренінгу.

II. Основна частина: міні-лекції, інформаційні повідомлення, «мозковий штурм», запитання і відповіді, робота в групах, рухливі ігри.

III. Практична частина: презентації, обговорення, дискусії, рольові ігри, робота в групах, рухливі ігри.

IV. Заклучна частина: зворотний зв'язок зі слухачами, завершення тренінгу.

Вступна частина тренінгу передбачає вирішення таких завдань:

- оцінка рівня засвоєння матеріалу попереднього тренінгу, тобто встановлення зворотного зв'язку (зазвичай відбувається у формі опитування: що найбільше запам'яталося/сподобалося на попередньому занятті);

- актуалізація теми поточного тренінгу та виявлення очікуваних результатів;

- створення доброзичливої, продуктивної атмосфери (цей етап по-іншому називають знайомством, адже проходить він у формі самопрезентації чи взаємопрезентації учасників тренінгу);

- підтримання демократичної дисципліни через прийняття, уточнення або повторення правил групи.

Основна частина тренінгу включає кілька тематичних завдань, що поєднуються із вправами на зняття м'язового і психологічного напруження. Основна частина тренінгу іноді включає теоретичний і практичний блоки (означений поділ зазвичай є умовним), адже знання (так само, як уміння та навички) на тренінгу здобуваються у ході виконання практичних завдань (міні-лекції у формі бесіди, презентації, взаємонавчання, робота в групах).

Заклучна частина тренінгу передбачає:

- підведення підсумків;

- встановлення зворотного зв'язку за тематикою поточного заняття;

- релаксацію та завершальні процедури.

Проведення тренінгу – не мистецтво, а швидше технологія, оволодіти якою під силу кожному вчителю. Тренінг як форма педагогічного впливу передбачає використання активних методів групової роботи. Елементи тренінгу надзвичайно позитивно сприймаються учнями, а отже, надихають педагогів на вдосконалення своєї майстерності.

Таким чином, підготовка фахівців, які прагнуть оволодіти даною методикою і ефективно її використовувати на уроках фізичної культури, стала актуальним і першочерговим завданням у системі підвищення кваліфікації вчителів фізичної культури.

Запропонована нами система підвищення кваліфікації вчителів фізичної культури та вчителів початкових класів, які викладають фізичну культуру з використанням інтерактивних технологій навчання, мала на меті вирішити наступні завдання:

- озброєння вчителя різноманітними формами та методами організації навчальної діяльності у ході викладання предмета «Фізична культура»;

- стимулювання слухачів до висловлювань, використання різноманітних способів розв'язання ситуативних завдань;

- усвідомлення трьох основних компонентів змісту предмета: інформаційного, операційного, мотиваційного;

- надання базової інформації про основні вимоги до сучасного уроку фізичної культури й особливості їх реалізації;

- чітке усвідомлення способів організації заняття з використанням інтерактивних методів навчання.

Означена вище організація процесу перепідготовки дала можливість сформувати в учителів початкових класів наступні вміння (навички):

- логічного мислення, аналізу, вибору і презентації інформації або проблематики;

- співпраці, засад толерантності шляхом визначення межі власної терпимості та поваги до прав і свобод інших людей;

- проектування опорних схем, вправ для створення доброзичливої атмосфери і продуктивної роботи в групах.

У процесі експериментальної роботи були розвинуті установки до:

- поглиблення і розширення наукового світогляду вчителя;

- підвищення його загальної культури – політичної, моральної, естетичної;

- підвищення педагогічної майстерності;

- поглиблення органічного зв'язку вчителя з життям, соціальною практикою;

- утвердження активної життєвої позиції.

Застосування інтерактивних методів навчання, на думку педагогів, є ефективною формою навчання. Зокрема, в ході дослідження слухачі експериментальної групи показали високий рівень практичних умінь проведення сучасного уроку фізичної культури.

Оцінка рефлексійного компонента готовності вчителів фізичної культури до інноваційної діяльності за показниками суб'єктивної оцінки своєї діяльності і поведінки, самооцінки власних дій у процесі підвищення кваліфікації свідчить про значно вищі показники в учителів експериментальної групи щодо психо-емоційного стану. Так, 88,1% опитаних оцінили свій настрій на 5,5 балів; 93,1% – виявили зацікавленість у ході засвоєння матеріалу; 73,5% – відзначили комфортний темп викладання матеріалу. Також слід зауважити, що отримані знання на практиці використовуватимуть 91,1% учителів експериментальної групи та 11,2% – контрольної.

Таким чином, дослідження мотиваційного компонента засвідчило, що в 63% слухачів експериментальної групи був більше виражений мотиваційний профіль особистості, у 4% опитаних профіль із загальножиттєвого змінився на мотиваційний, що свідчить про підвищення мотиваційної структури слухачів.

Отримані дані свідчать про результативність запропонованих педагогічних дій. Застосування інтерактивних методів, групових технологій, суб'єкт-суб'єктна взаємодія між викладачами та учасниками експерименту сприяли розвитку ініціативності, наполегливості, рішучості, відповідальності, об'єктивного ставлення до себе.

Висновки. Звичайно, представлене дослідження не вирішує всіх проблем підготовки вчителів фізичної культури та початкових класів, які викладають фізичну культуру, до професійної діяльності. Відтак, перспективними можуть бути дослідження, спрямовані на вдосконалення структури та змісту всього навчально-виховного процесу інститутів

післядипломної педагогічної освіти, а також розробку особистісно орієнтованих програм із застосуванням інноваційних технологій навчання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Апанасенко Г. Л. Медична валеологія / Г. Л. Апанасенко, Л. А. Попова. – К.: Здоров'я, 1998. – 246 с.
2. Ареф'єв В. Актуальні проблеми теорії і методики фізичного виховання: [монографія] / В. Ареф'єв, Є. Болях. – Л., 2005. – 296 с.

3. Бевз Г. М. Технологія проведення тренінгів із формування здорового способу життя молоді / Г. М. Бевз, О. П. Главник. – К., 2005. – 172 с.

4. Комков А. Г. Особенности физической активности школьников различных стран / А. Г. Комков // Современный олимпийский спорт и спорт для всех: материалы доклада XII Международного научного конгресса. – 2007. – Ч. 1. – С. 533–536.

Дата надходження до редакції: 10.03.2016 р.

УДК 37.372.03

Наталія ТАРАПАКА,

кандидат педагогічних наук, доцент,

завідувач кафедри дошкільної та початкової освіти

Кіровоградського ОППО імені Василя Сухомлинського

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРИНЦИПУ НАСТУПНОСТІ В ДОШКІЛЬНІЙ ТА ПОЧАТКОВІЙ ОСВІТІ

У статті розкрито погляди науковців на особливості реалізації принципу наступності в дошкільній та початковій освіті.

Ключові слова: педагогічна готовність, психологічна готовність, дошкільники, шкільна зрілість.

В статье раскрыты взгляды ученых на особенности реализации принципа последовательности в дошкольном и начальном образовании.

Ключевые слова: педагогическая готовность, психологическая готовность, дошкольники, школьная зрелость.

The viewpoints of scientific workers on the peculiarities of consistency's principle in pre-school and junior school education.

Key words: pedagogical readiness, psychological readiness, pre-schoolers, school maturity.

Постановка проблеми. У Законі України «Про освіту» та Державній національній програмі «Освіта» підкреслюється, що саме наступність як одна з необхідних умов безперервної освіти певною мірою має забезпечувати єдність та взаємозв'язок мети, змісту, методів, способів, організаційних форм навчання і виховання з урахуванням вікових особливостей дітей. У ракурсі вищезазначеного важливим є вивчення особливостей дотримання та реалізації принципу наступності в дошкільній та початковій школі.

Аналіз наукових досліджень і публікацій. Значний внесок у дослідження проблеми наступності зробили П. Атугов, Л. Калашников, Б. Райський, М. Скаткін, А. Шибанов та ін. Цю проблему розглядали також такі українські науковці, як В. Бондар, В. Бузько, С. Гончаренко, І. Гнатенко, Р. Гуревич, О. Мороз, П. Олійник, С. Сисоєва, В. Сухомлин-

ський, Д. Тхоржевський, Т. Чернецька, М. Ярмаченко та ін.

У дослідженні проблеми наступності в навчанні й вихованні виокремилася кілька напрямів. Перший напрям пов'язаний із вивченням ролі наступності в цілісному педагогічному процесі (О. Блауса, Ш. Ганеліна, С. Годника, В. Сенько та ін.). Другий присвячений вивченню наступності між такими ступенями безперервної освіти, як дошкільні виховні установи та початкова школа (О. Аніщенко, М. Костікова, О. Шабаліна та ін.). Третій пов'язаний із вивченням предметної наступності між різними ланками загальної освіти (П. Олійник, І. Самойленко та ін.), а також між загальноосвітньою та професійною школами (О. Батаршев, В. Башарін, Ю. Кустов та ін.) [2].

У вивченні проблеми наступності змісту в системі ступеневої освіти психолого-педагогічні дослідження спираються на методологію діяльнісного (компетентнісного) підходу, концепція якого сформувалася на базі психологічних і психолого-педагогічних положень, розроблених С. Рубінштейном, Л. Виготським, А. Брушлінським, Г. Костюком та іншими дослідниками [7; 8]. Відповідно до діяльнісного підходу засвоєння змісту історичного досвіду людей здійснюється не шляхом передачі інформації про нього людині, а в процесі власної діяльності, спрямованої на явища і предмети навколишнього світу [3].

Виклад основного матеріалу. Головна мета, пріоритетні напрями дошкільної і початкової ланок освіти визначені у Базовому компоненті дошкільної освіти, державному стандарті початкової освіти, Національній доктрині розвитку освіти, Законі України «Про дошкільну освіту». Так, Базовий компонент дошкільної освіти передбачає засвоєння змісту як завершеного етапу, розрахованого на весь